

QISHLOQ XO'JALIGI KOOPERATSIYASINI RIVOJLANTIRISH ORQALI UY XO'JALIKLARI DAROMADLARINI OSHIRISH IMKONIYATLARI

Safarova Zulfizar Zafar qizi

Qarshi davlat texnika universiteti tadqiqotchisi

Annotatsiya: Maqolada O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligi kooperatsiyasini rivojlantirish orqali uy xo'jaliklari va dehqon xo'jaliklarining daromadlarini oshirish hamda qishloq joylarda kambag'allikni qisqartirish imkoniyatlari tahlil qilingan va bu bo'yicha xulosa va takliflar keltirilgan.

Kalit so'zlar: qishloq xo'jaligi kooperatsiyasi, uy xo'jaliklari, dehqon xo'jaliklari, daromadlarni oshirish, agrosanoat, «E-ijara», Agroplatforma, kambag'allikni qisqartirish.

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining agrar tarmog'ida amalga oshirilayotgan chuqur tarkibiy islohotlar qishloq joylarda aholi bandligini ta'minlash hamda uy xo'jaliklari va dehqon xo'jaliklarining daromad darajasini barqaror oshirishga qaratilgan. Bugungi kunda respublikamizda yetishtirilayotgan meva-sabzavot va poliz mahsulotlarining 60 foizdan ortig'i hamda chorvachilik mahsulotlarining 80 foizdan ziyodi kichik yer egalari hamda uy xo'jaliklari hissasiga to'g'ri kelmoqda. Biroq, uy xo'jaliklarining tarqoqligi, ishlab chiqarish ko'lamining kichikligi, logistika hamda saqlash quvvatlarining yetishmasligi va bozorlarga to'g'ridan-to'g'ri chiqish imkoniyatlarining cheklanganligi xonadonlarning doimiy daromad manbalarini shakllantirishda qator muammolarni keltirib chiqarmoqda.

Ushbu muammolarni tizimli bartaraf etish hamda qishloq aholisining iqtisodiy faolligini oshirishning eng samarali va xalqaro amaliyotda sinovdan o'tgan vositasi qishloq xo'jaligi kooperatsiyasini rivojlantirish hisoblanadi. Kooperatsiya instituti uy xo'jaliklariga o'z resurslarini birlashtirish, xarid qilinadigan moddiy-texnik vositalar narxini arzonlashtirish va yetishtirilgan

mahsulotlarni yuqori qo'shilgan qiymat bilan bozorga chiqarish imkoniyatini beradi.

Qishloq xo'jaligida kooperatsiya munosabatlarini tartibga solish va institutsional bazani mustahkamlash maqsadi O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 8-noyabrdagi «Qishloq xo'jaligi kooperativi to'g'risida»gi O'RQ-995-sonli Qonuni bilan mustahkamlab qo'yildi¹. Ushbu Qonun kooperativlarni tashkil etish, ularning huquqiy maqomi, a'zolik shartlari hamda moliyaviy-xo'jalik faoliyatini yuritishning zamonaviy kafolatlarini belgilab berib, a'zolarining iqtisodiy manfaatlari va daromadlarini ularning ulushlariga muvofiq mutanosib ravishda taqsimlash prinsiplarini kafolatlaydi.

Ushbu huquqiy islohotlarning mantiqiy davomi sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 3-fevraldagi «Qishloq xo'jaligi ekin maydonlari unumdorligini oshirish, tarmoqqa investitsiyalar jalb qilish uchun qulay shart-sharoit yaratish bo'yicha navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida»gi PF-18-son Farmoni² qabul qilindi. Ushbu Farmonga muvofiq, ekin maydonlarini «E-ijara» elektron auksion tizimi orqali fuqarolar va agro-kooperatsiyalarga 49 yilgacha uzoq muddatli ijaraga berish tartibi yo'lga qo'yildi. Shu bilan birga, Prezidentning 2025-yil 12-avgustdagi PF-130-son Farmoni³ orqali «Agroplatforma», «CropAgro» va «AgroBI» axborot tizimlari amaliyotga joriy etilib, kooperativlar va kichik ishlab chiqaruvchilar o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri shartnomaviy munosabatlar hamda imtiyozli kreditlash mexanizmlari kengaytirildi. Shuningdek, Prezidentning 2024-yil 23-sentabrdagi PQ-344-son Qarori⁴ bilan tasdiqlangan «Kambag'allikdan farovonlik sari» dasturi doirasida uy xo'jaliklariga yer ajratish va ularni agrosanoat kooperativlariga birlashtirish orqali kafolatlangan daromad zanjiri yaratildi.

¹ <https://lex.uz/docs/7211302>

² <https://lex.uz/uz/docs/-7360179>

³ <https://www.lex.uz/docs/-7694880>

⁴ <https://lex.uz/docs/-7121639>

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi va Qishloq xo'jaligi vazirligining 2025-yil yakunlariga bag'ishlangan rasmiy ma'lumotlariga ko'ra, agrar sektorda kooperatsiya aloqalarining kengayishi natijasida 2025-yilda respublika bo'yicha qishloq xo'jaligi umumiy mahsulotining 62.4 foiz qismi dehqon va uy xo'jaliklari tomonidan yetishtirildi. Agrosanoat kooperativlariga biriktirilgan uy xo'jaliklarining daromadlari mustaqil faoliyat yurituvchi xonadonlarga nisbatan o'rtacha 28-35 foizga yuqori bo'lgani holda, resurslarni birgalikda xarid qilish hisobiga ishlab chiqarish tannarxi 18-22 foizga arzonlashdi⁵.

Qishloq xo'jalik kooperatsiyasi – bu fermerlar, dehqonlar, chorvadorlar va boshqa ishlab chiqaruvchilarning o'zaro manfaatdorlik asosida tuzgan birlashmalaridir. Ular ishlab chiqarish, mahsulotni saqlash, qayta ishlash va realizatsiya qilishda kooperativ asosida faoliyat yuritib, iqtisodiy samaradorlikka erishadilar.

1-rasm. Qishloq xo'jaligi kooperatsiyasi faoliyatining asosiy tamoyillari

⁵ <https://gov.uz/agro>

Kooperatsiya modeli orqali xonadonlar daromadini oshirishning amaliy mexanizmlari mahsulotlarni konsolidatsiyalash va ularni eksport zanjiriga ulash, moddiy-texnik ta'minot xarajatlarini pasaytirish hamda saqlash va qayta ishlash orqali qo'shilgan qiymat yaratishda namoyon bo'lmoqda. Kooperativlar huzurida muzlatkichli omborxonalar va qayta ishlash sexlarining tashkil etilishi natijasida mahsulot yo'qotishlari 25-30 foizdan 5-7 foizgacha kamaydi hamda imtiyozli kredit va subsidiyalarga ega bo'lish imkoniyati kengaydi.

Xulosa qilib aytganda, qishloq xo'jaligi kooperatsiyasini rivojlantirish respublikamizda uy xo'jaliklari daromadlarini oshirish va qishloq joylarda kambag'allikni qisqartirishning barqaror drayveri hisoblanadi. Ushbu jarayonni yanada jadallashtirish uchun hududlarda ixtisoslashgan kooperativlar tarmog'ini kengaytirish, «Agroplatforma» raqamli tizimi orqali imtiyozli kreditlash tartibini soddalashtirish va agro-logistika punktlarini barpo etishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishi maqsadga muvofiq bo'lar edi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining «Qishloq xo'jaligi kooperativi to'g'risida»gi Qonuni (O'RQ-995-son, 08.11.2024 y.) <https://lex.uz/docs/7211302>;
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Qishloq xo'jaligi ekin maydonlari unumdorligini oshirish, tarmoqqa investitsiyalar jalb qilish uchun qulay shart-sharoit yaratish bo'yicha navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida»gi PF-18-son Farmoni (03.02.2025 y.) <https://lex.uz/uz/docs/-7360179>;
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Qishloq xo'jaligi sohasiga zamonaviy texnologiyalarni joriy etishni yanada jadallashtirish orqali samaradorlikni oshirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PF-130-son Farmoni (12.08.2025 y.) <https://www.lex.uz/docs/-7694880>;

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Kambag'allikdan farovonlik sari» dasturini amalga oshirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida»gi PQ-344-son Qarori (23.09.2024 y.) <https://lex.uz/docs/-7121639>;

5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi rasmiy axborotnomasi va portali (2025 y.) <https://stat.uz>;

6. O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi rasmiy axborot portali (2025 y.) <https://gov.uz/agro>.

